

maar alle stammende van diezelfde compositorische kracht, welke het vlak en zijne rythmeeringen tot uitgangspunt heeft, gelijk de bouwer het grondplan voor zijne ruimte-scheppingen.

Geen sprake dus van kleur om der wille van de kleur of haar vermogen tot vertolking van zielsgestemdheden. Geen sprake ook van lijn als expressief instrument. Al te zaam zooveel oorsprongen van „vergissingen”, waar de schilderijen-beschouwer zich voor een boekband of een venster ziet gesteld.

IV. „ALLES VLOEIT”.

Het inzicht, dat de verhoudingen der kunsten en daarmee de mogelijkheden, tegelijk met de verhoudingen in de samenleving, zich grondig gingen wijzigen; het inzicht, dat op het speciale terrein van de beeldende kunsten de leiding van de groote voorbeelden van eenige Meesters zou overgaan naar de architectuur, waarmee de beteekenis van kleur en lijn fundamenteel veranderen en van het vlak en zijn ornaat naar waarde opnieuw zou worden gewogen, dit inzicht, vroegtijdig bewust aanwezig bij Roland Holst, vond te voren en gelijktijdig wel zeer sporadisch maar in Europa toch overal zijne dragers, elk naar zijn aard en wijze.

Wie helder zien kon zag dieper dan de tijdelijke bedwelmingen der licht-kunst. In 1874 vereenigden zich de impressionisten voor het eerst. In 1886 — dus twaalf jaar later reeds — houden zij hunne gezamenlijke laatste expositie („la maison dorée”). Een der voornaamste betrokkenen scheen toen zelf reeds wankel. De g a s heeft deze expositie niet meer „van de impressionisten ” willen noemen. Het is ontroerend van tragiek te hooren, hoe later de stokoude, halfblinde D e g a s, de andere mogelijkheden der kunst als een ver verlangen en een diep gemis nog heeft gevoeld. Van zich zelf bekende hij: *j'ai fait des danseuses et des femmes qui se baignent: je n'ai pas fait une Bethsabé ni une Salomé.* En bij een oud paneeltje van de Italiaansche School, een madonna met het kind, zeide hij stil: „c'est ce qu'on nous a défendu.”

Meer dan een toeval schijnt het ook, dat als in 1886 de groep „des artistes indépendants” zich organiseert tot „Société des artistes indépendants,” O d i l o n R e d o n de vergadering presideert.

Reeds in 1880 had R e d o n over de impressionisten geschreven:

„Alles wel beschouwd, zullen deze zeer achtenswaardige schilders niet zeer vruchtbare velden zaaien in het rijke domein der kunst. De mensch is een denkend wezen.” En over het pleinairisme dit: „Ik geloof niet, dat alles wat achter het voorhoofd van den mensch vibreert, die in zich zelf luistert en bespiegelt, ik geloof niet, dat de gedachte op zich zelf beschouwd veel te verwachten heeft van het vooroordeel slechts rekening te willen houden met hetgeen buiten onze woningen geschiedt.”